

Viinapuudest aianduskoolis läbi aegade

Viinapuust on saanud arvestatav marjataim Eesti koduaedades. Võime rääkida siinsest ärilisest viinamarjakasvatusest. Selles kujunemisloos on oma osa Räpina Aianduskoolil ja tema vilistlastel.

On peresid, kes elatuvad viinamarjakasvatusest. Üks selline on Sõmerpalu valla Liiva külas asuv Pruuli-Kaska talu. Perenaine Lija Kaska (neiuna Suvi) lõpetas Räpina Aiandustehnikumi 1965. aastal ja teda tuntakse kui innukat viinapuude propageerijat laatadel. Külastame seda talu oma õppekursioonidega juba paljude aastate kestel.

Eesti avamaa viinamarjakasvatuse ajalugu algab Viljandist

Esimene kirjalik teade viinapuude kasvatamisest Eestis väljaspool kasvuhoonet pärineb aastast 1887. Sellest loeme, et Viljandis olla pagar Kelchil läinud korda krimmi viinamarjade seemnetest viinapuud omas aias üles kasvatada. Pool sajandit hiljem tuuakse Viljandist Arved Kelchi aiaärist viinapuud Räpina Aianduskooli. Osa neist istutatati praeguse aednikumaja seina äärde, kus sort 'Madeleine Angevine' kasvab siiani.

Aianduskool viinamarjakasvatuse propageerijana

Sageli on maailma põhjapoolseima viinamarjaistandikuna nimetatud Lätis Sabile linnakeses Abava jõe kaldale 1938. aastal rajatud hektari suurust viinamäge. Tänapäeval meelitab see sinist viinamarjatarja vapil kandev väikelinn iga-aastase viinamarjafestivaliga kohale hulgaliselt turiste. Sama ürituse raames toimus Sabiles 2011. aasta suvel Läänemeremaade viinamarjakasvatajate konverents. Nüüd on viinamarjaistandikke rajatud meist põhjapoolgi: Soomes, Rootsis ja Norras.

Räpinas rajati 600 m² suurune istandik pärast sõda. Sellest (koos fotoga) kirjutab Heigo Miidla oma 1964. aastal ilmunud raamatus "Viinamarjakasvatus". Istandik paiknes Aianduse tänaval oleva maja vastas asuvate kaskede kohal, kust tee Sireli tänava õpilaskodust koolimaja poole viib. Neid viinapuid tuli 1970. aastal minul kui uuel puuviljanduse õpetajal hooldama hakata. Selle istandiku mälestuseks istutasime juba sel sajandil naabruses olevale vabale kohale külmakindlaid viinapuuliike. Taimerühma keskel kasvab liikidevaheline sort 'Zilga', keda ümbritsevad paljude meil sobivate sortide külmakindlad lähteliigid. Ida poole jääb Kaug-Idas kasvav amuuri viinapuu, lääne poole aga Põhja -Ameerikast pärinevad kallas-viinapuu ja põhja-viinapuu ehk labruska.

Uued viinapuude kollektsoonid rajati hiljuti õppeaeda. Liina Jürisoo juhendamisel said mõne aasta eest mulda veepaaki varjaval sõrestikul kasvavad viinapuuliigid. Sõrestiku ühel küljel on näited eri marjavärviga sortidest: punane 'Gailiuno Silva', sinine 'Zilga' ja kollane 'Triumph'. Praegune soovitussortiment istutati 2012. aasta kevadel praktikamaja otsaseinal oleva sõrestiku äärde Sirje Toodingu juhendamisel. Istikud pärinevad Lija Kaskalt ja Jaan Kivistikult.

Viinapuid kasvab õppeaias veel reana puuviljanduse kollektsoonis. See tundub olevat mullastiku ja mikrokliima poolest viinapuudele väga sobiv kasvukoht. Marjad valmivad siin paremini kui minu väikese lõunakallakuga koduaias, mis asub paar kilomeetrit eemal.

Aastatel 1998-2005 tegelesid aianduskooli õpilased viinamarjasortide uurimisega, mille tulemustest on kokkuvõtte 2006. aastal ilmunud raamatus "Viinamarjad Eestis". Alates 2004. aastast, kui Eesti Aiandusliidu puuviljanduskomisjon soovitas kasvatamiseks esimesed viinamarjasordid, õpetame meie koolis viinapuud kui üht puuviljanduse põhikultuuri. Alates 2010. aastast saab meil viinamarjakasvatust õppida valikainena. Iga-aastased õppepäevad asjast huvitatutele algasid sajandivahetusel. Alates 2006. aastast haldan veebilehte "Viinamarjad Eestis" (<http://ak.rapina.ee/jaan/viinamarjad/index.htm>).

Aianduskooli lõpetanutest on saanud viinamarjakasvatajatena tuntuks Lija Kaska ja Saare-Tõrvaugu aiandi kasvuhoonetes lauamarjasorte uuriv Harri Poom. Aktiivselt õppepäevadel osalenud Jaak Eensalu rajas Otepää valla Annemäe talus suurema veiniistandiku, mille saagist valmistas 2009. aastal esimese veini. See veinitegu (<http://www.e24.ee/175971/eesti-uks-suuremaid-viinamarjaistandusi-andis-rekordsaagi/>) äratas üldsuse tähelepanu. Aianduskool on avaldanud mõju kohaliku viinamarjakasvatuse arengule, millest on kirjutis "Räpina Rahvalehe" 2011. aasta septembrinumbris (<http://www.rapina.ee/documents/194439/314387/09+september+2011.pdf>) .

Viinamarjakasvatuse uurimine jätkub Eesti Maaülikoolis

Räpinast said innustust Eesti Maaülikooli õppejõud Kadri Karp ja meie vilistlane Marge Starast, kes alustasid viinamarjakasvatuse temaatikaga 2003. aastal kui rajati katseistandikud Kambjas, Lümandal ja Ruusmäel asuvates taludes. 2007. aastal rajati eeskujulik istandik Rõhu katsejaamas sortidega 'Hasanski Sladki', 'Rondo' ja 'Zilga'. Katseistandike rajamisel kasutati Räpinas asuva OÜ Mikrotaim poolt tervendatud istikuid.

Alates 2008. aastast on Eesti Maaülikoolis kaitstud magistritöid viinamarjakasvatusest. 2007. aastal korraldas maaülikool Tartus viinamarjahuviliste kohtumise, millest on nüüd kujunenud iga-sügisene kokkuvõtete tegemine viimasest hooajast. Maaülikooli üheks uurimissuunaks on kohalikest viinamarjadest valmistatud veinide võrdlus lõunamaistega. Koostöös Veinimaailmaga (<http://www.veinimaailm.com/>) alustati ühisprojektiga "Eesti vein".

Kokkuvõtteks

On kasulik tajuda oma kooli asukohta teiste tegijate seas nii hetkel kui läbi ajaloo. Kord aianduskooli üheks märksõnaks olnud viinamarjad ei pea selleks alatiseks jääma. Kui aga arvestada siinse sooja ja pika suvega, äsja valminud loomemaja pruulikoja võimalustega ning pargis kasutult seisva jääkeldriga, siis tasuks meil ehk viinamarjakasvatuse tulevikulegi mõelda. Tartu maantee ääres paikneval Võhandu kaldal leidub sobivaid maid veiniistandike rajamiseks, kust saaks varuda toorainet kohaliku viinamarjaveini jaoks. Ettevõtte õnnestumiseks on eelkõige vaja asjast huvitatud inimesi.

Jaan Kivistik

12.01.2013